

پژوهشگران می‌توانند مقالات خود را به آدرس confnu@razavi.ac.ir ارسال و برای اطلاعات بیشتر به پایگاه اینترنتی همایش به نشانی www.confnu.ir و دبیرخانه همایش واقع در ساختمان شماره ۴، اداره برنامه‌ریزی و خدمات پژوهشی دانشگاه علوم اسلامی رضوی مراجعه کنند.

پژوهشگران و علاقه‌مندان به مطالعات اسلامی و زنان می‌توانند در این رویداد علمی مشارکت داشته باشند و مقالات خود را به دبیرخانه این همایش ارسال کنند. مهلت ارسال مقالات به‌نخستین همایش ملی «امام‌رضا(ع) و کرامت زن» ۲۰ آبان ۱۴۰۴ و اختتامیه این همایش نیز آذر ۱۴۰۴ خواهد بود.

هم‌ا‌ذر ۱۴۰۴ برگزار می‌شود.

«دیدگاه امام‌رضا(ع) نسبت به زن در نظام اخلاق اسلامی»، «حقوق زن و احکام فقهی مرتبط با زن در روایات رضوی»، «قرآن، امام‌رضا(ع)، زن» و «رویکرد امام رضا(ع) به حضور معنوی و جایگاه و حقوق اجتماعی زنان» عنوان محورهای اصلی این همایش است.
استادان،

نخستین همایش ملی «امام‌رضا(ع) و کرامت زن» برگزار می‌شود
پردیس خواهران دانشگاه علوم اسلامی رضوی، نخستین همایش ملی «امام‌رضا(ع) و کرامت زن» را برگزار می‌کند. به گزارش آستان‌نیوز، این همایش با هدف تبیین جایگاه والای زن در سیره امام‌رضا(ع) و بررسی ابعاد مختلف کرامت زن از دیدگاه این امام

ال‌هه ضَمیر ی | استاد محمود فرشچیان، نگارگر برجسته و نام‌آشنای معاصر، نه‌تنها در احیا و پاسداری از هنرهای سنتی، به‌ویژه نقاشی ایرانی نقش بسزایی داشته، بلکه سهمی چشمگیر در ارتقا و تعالی هنرهای ایرانی -اسلامی ایفا کرده است. یکی از مهم‌ترین و کاربردی‌ترین بسترهای تجلی این هنرها، مجموعه عظیم و ارزشمند آستان‌قدس رضوی است؛ جایی که آثار فنی و معنوی استاد فرشچیان به زیبایی جلوه‌گر شده‌اند.

آثار وقف‌شده این هنرمند تا سال ۱۳۸۹ در گنجینه هنرهای تجسمی موزه مرکزی نگهداری می‌شدند. اما از آن تاریخ به بعد، به صورت مجموعه‌ای منسجم و مشخص در «تالار استاد محمود فرشچیان» جای گرفتند. این آثار از پخته‌ترین و پرکارترین آثار استاد در طول زندگی هنری‌اش به‌شمار می‌آیند؛ آثاری که با تکیه بر باورهای عمیق دینی و معنوی هنرمند، سرشار از اخلاص، احساس و جلوه‌های ناب هنری‌اند. تالار یادشده در مهر ۱۳۸۹، در طبقه همکف گنجینه‌قرآن و نقایس افتتاح شد و تاکنون ۱۶ اثر نقاشی وقفی از استاد فرشچیان را در خود جای داده است. افزون بر این، یک اثر نقاشی قاجاری با عنوان «خمسه طیبه» نیز در سال ۱۳۶۹ توسط استاد وقف موزه شده که به‌عنوان میراثی از نیاگان‌ش به ایشان رسیده بود. با احتساب این اثر، شمار آثار وقفی استاد به ۱۸ اثر می‌رسد. روند وقف آثار استاد از سال ۱۳۶۹ آغاز شد که نخستین آثار وقف‌شده شامل سه اثر با عنوان های «عصر عاشورا»، «پنجمین روز آفرینش» و «خمسه طیبه» بودند.

همچنین به گفته عبدالحسین ملک جعفریان، رئیس اداره گنجینه‌های معاونت موزه‌های آستان قدس رضوی («استاد محمود فرشچیان یکی از طراحان فرش نفیس هفت شهر عشق است.

این فرش توسط استاد صفدرزاده حقیقی در سال ۱۳۵۵ به موزه آستان قدس رضوی اهدا شده و هم‌اکنون در موزه فرش خودنمایی می‌کند».

دیگر اثر با مضمون عاشورایی استاد فرشچیان، تابلویی با عنوان «شام غریبان» است. این اثر، لحظه‌ای از شب عاشورا را به تصویر می‌کشد؛ زمانی که اهل بیت امام حسین(ع) در اندوه و تنهایی فرو رفته‌اند. فضای اثر با رنگ‌های تیره و غم‌انگیز، حس غربت و سوگ را به بیننده منتقل می‌کند. ترکیب‌بندی پیچیده و خطوط متحنی، حرکت و احساس را در سراسر تصویر جاری می‌سازد. چهره‌ها با ظرافتی خاص ترسیم شده‌اند و نگاه‌هایشان سرشار از درد و اندوه است. فرشچیان با بهره‌گیری از سبک خاص خود توانسته روح معنوی و حماسی واقعه عاشورا را در قالبی هنری و تأثیرگذار بازآفرینی کند.

در پایان باید به اثر «هدیه عشق» اشاره کرد. اثری که با نگاهی عمیق به لحظه شهادت حضرت‌علی‌اصغر(ع)

نگاهی به آثار اهدایی محمود فرشچیان به موزه آستان قدس رضوی به‌بهانه درگذشت استاد

معراج هنر در مقام رضا علیه‌السلام

خلق شده است. در این تابلو، امام حسین(ع) کودک شش‌ماهه‌اش را با دستانی گشوده به سوی آسمان گرفته، در حالی که تیر سه‌شعبه، گلولی نازک علی‌اصغر(ع) را دریده است. حالت افتاده دست‌های کودک، نمادی از تسلیم جان به جانان و پذیرش شهادت است. فضای اطراف تابلو ساده و بی‌تکلف طراحی شده تا تمرکز بر لحظه دردناک و معنوی باشد.

■ **ضامن آهو ۲: شکار و شکارچی رو به سوی رضا(ع)**
اثر «ضامن آهو۲» نسخه‌ای متأخر و تکامل یافته از نگاره معروف «ضامن آهو» است که با شکوهی بیشتر و جزئیاتی خارق‌العاده در سال‌های اخیر خلق شده است. در این تابلو، امام رضا(ع) در هاله‌ای نورانی در مرکز اثر قرار دارد و اطراف ایشان را گروهی از آهوان احاطه کرده‌اند. در سمت چپ، شکارچی پشیمان با زانوی خم‌شده و گمان شکسته، در حال تعظیم به امام(ع) است. نکته تأثیرگذار این اثر، جهت‌نگاه‌همه عناصر تابلو است؛ از اسب و سگ شکارچی گرفته تا پرندگان، گل‌ها و فرشتگان، همگی رو به سوی امام‌رضا(ع) دارند. این هماهنگی بصری، نمادی از جاذبه معنوی و رحمت بی‌پایان امام هشتم(ع) است.

■ **انسانیت و معنویت در قالبی هنری**
اثر «پناه» سال ۱۳۵۶ و در شب بیست‌ویکم ماه رمضان خلق شده و یکی از آثار عمیق و احساسی او است که به توصیف یتیم‌نوازی حضرت علی(ع) می‌پردازد. در این اثر، حضرت علی(ع) در بالاترین نقطه سمت راست تابلو، در هاله‌ای از نور و از پشت سر تصویر شده‌اند، در حالی که چند کودک یتیم‌رادر آغوش گرفته و نوازش می‌کنند. در پایین پای ایشان، نان و خرما در انبانی ساده دیده‌می‌شود که نمادی از بخشش و مهرپرانه است. رنگ‌های روشن و ملایم، فضای اثر را سرشار از آرامش، امید و عاطفه کرده‌اند. نور زرد ملایمی که اطراف حضرت را در گردش است، نمادی از استغراق ایشان در انوار الهی است. «پناه» تجلی مهر، انسانیت و معنویت در قالبی هنری و عرفانی است. حال که سخن از امیرالمؤمنین(ع) است خوب است به اثر «کوثر» بپردازیم. تابلویی که با الهام از سوره کوثر و مقام حضرت فاطمه زهرا(س) خلق شده است. استاد فرشچیان با بهره‌گیری از خطوط روان، رنگ‌های لطیف و ترکیب‌بندی متعالی، فضایی ملکوتی را خلق کرده که نماد زلالی و پاکی کوثر است. در این اثر، جلوه‌هایی از نور الهی، فرشتگان و نمادهای معنوی دیده می‌شود که همگی در ستایش مقام حضرت زهرا(س) و تجلی رحمت خداوند گرد آمده‌اند.

■ **از معراج تا داستان ابراهیم خلیل(ع)**
تابلو چشم‌نواز «پنجمین روز آفرینش» براساس آیه‌های متعدد قرآن کریم در مورد مراحل شش‌گانه آفرینش جهان ترسیم شده است. این تابلو به پنجمین روز خلقت که خداوند پرندگان و آزیان را برآفرید اشاره دارد. در هفت آیه از قرآن مجید عبارت «فی ستهٔ آیام» آمده است؛ به عنوان مثال، در آیه چهارم سوره حدید می‌خوانیم: «هو‌الذی خلق السموات والأرض فی ستة آیام ثم استوی علی العرش». در این آیات به‌طور اختصار، به آفرینش آسمان، زمین و دیگر موجودات توسط خداوند در ۶روز (یا ۶دوران) پرداخته شده است. این تابلو در سال ۱۳۶۹ به موزه آستان قدس رضوی اهدا شد.

همچنین اثر «معراج» به واقعه معراج پیامبر اسلام(ص) اشاره دارد؛ سفری که شرح آن در روایات قرآنی آمده است. استاد فرشچیان در این اثر، با بهره‌گیری از نمادها، رنگ‌ها و فرم‌های

سیال، این واقعه را به شکلی کاملاً عرفانی و شاعرانه به تصویر کشیده است. دیگر اثر استاد که به واقعه‌ای دینی اشاره دارد «آسمان چهارم» است. این اثر نیز یکی از برجسته‌ترین نگاره‌های عرفانی او است که بخشی از سفر معراج پیامبر اسلام(ص) را به تصویر می‌کشد. حضرت محمد(ص) در مرکز اثر، در حال صعود به آسمان چهارم، با هاله‌ای از نور و فرشتگان همراه است. دیگر تابلو استاد که براساس قصص قرآن است با عنوان «سخت‌ترین امتحان» با الهام از داستان حضرت ابراهیم(ع) و قربانی کردن فرزندش، حضرت اسماعیل(ع) خلق شده است. استاد فرشچیان با بهره‌گیری از سبک نگارگری ایرانی و ترکیب‌بندی عرفانی، صحنه‌ای را ترسیم کرده که در آن حضرت ابراهیم(ع) با چهره‌ای سرشار از اندوه و ایمان، آماده اجرای فرمان خداوند است. فرشتگان در اطراف او حضور دارند و فضای اثر با نور الهی و رنگ‌های طلایی، آبی و سفید، حالتی ملکوتی و معنوی دارد.

■ **در وصف پیامبر رحمت(ص)**
استاد فرشچیان در نگاره‌های دیگری نیز اذات خود را به ساحت حضرت محمد(ص) نشان داده است. اثر «اولین پیام» از استاد محمود فرشچیان، تصویری باشکوه از لحظه آغاز رسالت پیامبر اسلام(ص) در غار حراست. مضمون اثر، نزول نخستین آیات سوره علق بر پیامبر(ص) در شب بیست و هفتم رجب است؛ لحظه‌ای که صدای فرشته وحی، جبرئیل، با فرمان «اقرأ» در غار پیچید. رنگ‌های آبی، فیروزه‌ای، سفید و خاکستری، فضایی آرام و ملکوتی را القا می‌کنند. در مرکز تابلو، نام «محمد صلی» با نور روشن نقش بسته و قوس بالای اثر نماد غار حراست. این اثر، هفتمین تابلو اهدایی فرشچیان به موزه رضوی است و با ترکیب‌بندی عرفانی و رنگ‌های هماهنگ، شکوه بعثت و ارتباط آسمانی پیامبر(ص) با خداوند را به زیبایی به تصویر کشیده است.

همچنین اثر «منتهای رحمت» با الهام از مفاهیم بلند اسلامی، به‌ویژه رحمت الهی و مقام پیامبر اسلام(ص) خلق شده است. این اثر تصویری از حضرت محمد(ص) را در حال صعود به آسمان‌ها نشان می‌دهد، در حالی که فرشتگان با آرایه‌های رنگارنگ، او را همراهی می‌کنند. برخلاف آثار پیشین نگارگری که چهره پیامبر(ص) را با نور می‌پوشانند، در این اثر نور از چهره به سمت آسمان حرکت کرده و فضایی ملکوتی را دربر گرفته است.

■ **یا رب و ستایش پروردگار**
اماد در میان آثار مذهبی استاد چند اثر به ارتباط معنوی انسان با پروردگار پرداخته است. اثر «یارب» با نگاهی عمیق به رابطه انسان با خداوند خلق شده است. این تابلو، تصویری از تضرع و نیایش انسان در برابر عظمت الهی را به نمایش می‌گذارد؛ لحظه‌ای که روح در اوج خضوع، به درگاه پروردگار ندا سر می‌دهد. فرشچیان در این اثر با بهره‌گیری از سنت نگارگری ایرانی و تلفیق آن با مفاهیم عرفانی توانسته تصویری از راز و نیاز انسان با خالق را در قالبی هنری و تأثیرگذار ارائه دهد.

همچنین «ستایش پروردگار» از استاد محمود فرشچیان در سال ۱۳۹۰ خلق و رونمایی شد و یکی از عرفانی‌ترین و معنوی‌ترین آثار او به‌شمار می‌رود. مضمون اصلی این اثر، ستایش و تضرع همه موجودات هستی به درگاه خداوند است؛ از انسان و فرشته گرفته تا جن، دیو و حیوانات وحشی، همگی در حال نیایش و خضوع‌اند. این تصویر الهام گرفته از آیه «سُبْحَ لِلَّهِ مَا فِی السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» است که در قرآن بارها تکرار شده است.

■ **توسل**
اما تابلو «توسل» که پرتره‌ای از استاد فرشچیان است در سال ۱۳۷۹ با سبک نگارگری و تکنیک سیاه‌قلم روی مقوای ماکت بدون اسید ترسیم و در سال ۱۳۸۰ به موزه آستان قدس رضوی تقدیم شده است.

توسل

شریک است. در هر لحظه‌ای که با تابلو «ضامن آهو» یاد امام رضا(ع) در دل‌ها زنده می‌شود یا اگر تابلو بی‌تظیر «عصر عاشورا» قلبی را به لرزه درآورده باشد، بی‌شک استاد در آن حال و تأثیر معنوی و عمیق شریک است. همچنان که در طراحی ضریح حضرت سیدالشهدا(ع) نیز استاد به همین متوال عمل کرده و خود را در فیض این زیارت سهم کرده است. استاد حکیمی در بخش پایانی گفت‌وگو به میراث ماندگار استاد فرشچیان و رسالت هنرمندان در ادامه این مسیر اشاره و اظهار می‌کند: «این همان راز جاودانگی است که هنرمندان متعهد ایران، به‌ویژه دلدادگان اهل‌بیت(ع) با خلق چنین آثاری، باقیات صالحاتی ماندگار تا قیام قیامت برای خود رقم می‌زنند. ما به عنوان رهروان این مسیر که وظیفه داریم از این اساتید بزرگ بیاموزیم و راهشان را ادامه دهیم، نیک می‌دانیم استاد فرشچیان بی‌شک بخشی جدایی‌ناپذیر از تاریخ هزارساله هنر حرم مطهر و مکتب هنر رضوی است؛ مسیری که همواره هنرمندان، ارادت قلبی خود را با آفرینش‌های هنری درآمیخته‌اند. در این میان، استاد فرشچیان، بی‌هیچ تردیدی بر چکاد این قله رفیع هنری ایستاده است و تا ابد خواهد درخشید.

زیر سایه خورشید

روایتی از طراحی ضریح پنجم حرم مطهر امام رضا(ع) به قلم هنرمند عاشق، استاد محمود فرشچیان

طرحی که برای طراحش شفا بود

ضمیر ی | آنچه در این گزارش می‌خوانید، روایتی است از زبان استاد محمود فرشچیان، نقاش نام‌آشنای ایرانی، درباره طراحی ضریح پنجم حرم مطهر امام رضا(ع) که یکی از مهم‌ترین و معنوی‌ترین تجربه‌های زندگی‌اش است. این خاطرات، از دل تجربه‌ای عمیق و شخصی آمده‌اند؛ تجربه‌ای که از درد آغاز شد، با دعوتی آسمانی ادامه یافت و با شفایی بی‌تظیر به پایان رسید. استاد فرشچیان با صداقت و لطافت، در لحظه‌ای می‌گوید که هنر و عنایت در هم آمیختند و ضریح کنونی حضرت رضا(ع) خلق شد.

دعوتی از دل گنبد طلایی

در سال ۱۳۶۰، ضریح چهارم حرم مطهر امام رضا(ع) به دلیل فرسودگی شبکه‌ها و سستی ارکان، نیازمند جایگزینی بود. ساخت ضریح پنجم در دستور کار قرار گرفت و نام‌های بزرگی برای طراحی آن پیشنهاد شد. اما در میان همه، نامی از دل هنر ایران برخاست: محمود فرشچیان، نقاشی که آثارش در دل‌ها جاداشت. استاد فرشچیان آن روزها درگیر دردی جسمانی بود. دست راستش، همان دستی که سال‌ها قلم را به رقص درآورده بود، در حادثه‌ای در قطار آلمان آسیب دیده بود. عضلات پاره شده، درد بی‌تاب‌کننده و هشدار پزشکان که اگر جراحی نشود، دستش از کار خواهد افتاد. او در آن روزها در آستانه چاپ کتاب سومش بود. درمان‌ها در آلمان و آمریکا افاقه نکرد. استاد مانده بود با دستی که نمی‌دانست چه خواهد شد و دردی که تمامی نداشت. تا اینکه تلفنی از مشهد آمد. از دفتر تولیت آستان قدس رضوی، مرحوم آیت‌الله واعظ طیبسی با او تماس گرفتند. صدایی از حرم مطهر، از دل گنبد طلایی، او را فراخواند: «ضریح حضرت علین بن موسی الرضا(ع) را شما باید طراحی کنید». استاد می‌گوید: «در دلم نوری جاری شد. درد دستم هنوز بود، اما وقتی کاغذهای بزرگ طرح را روی میز کارم پهن کردم و قلم را به دست گرفتم، کوچک‌ترین دردی احساس نکردم. خدا گواه است دستم شفا پیدا کرد».

ضریحی برخاسته از دل

استاد فرشچیان در ۶۸ سالگی، بدون هیچ برنامه‌ریزی قبلی، بدون اتود، بدون دستمزد، طراحی ضریح را آغاز کرد. او می‌گوید: «این طراحی کاملاً حسی بود. هیچ اتودی نژدم. وقتی حس به درون انسان القا شود، اگر آن حس را پیاده کند، چه در نقاشی باشد و چه در طراحی ضریح، آن اثر قشنگ است و خودش را نشان می‌دهد». او نه‌تنها برای این طراحی، بلکه برای هیچ‌یک از آثار مذهبی‌اش دستمزدی نگرفت. حتی هدیه نفیسی که در پایان کار به او تقدیم شد، با احترام به آستان قدس رضوی بازگردانده شد. فرشچیان می‌گوید: «من خادم حضرت رضا(ع) هستم. هرقد برای این عزیزان کار کنم، باز هم کم است».

طراحی و ساخت ضریح پنجم از سال ۱۳۷۲ آغاز شد و تا سال ۱۳۷۹ ادامه یافت. ضریحی به وزن ۱۲ تن، ساخته‌شده از فولاد و چوب گردو، با خاتم‌کاری استاد کشتی‌آرای شیرازی، قلم‌زنی استاد خداداد اژده اصفهانی و خطاطی استاد موحد. در روز ۱۶ اسفند ۱۳۷۹، همزمان با عید سعید قربان، ضریح جدید با حضور رهبر معظم انقلاب نصب شد.

ایمانی که هنوز در قاب‌های نقاشی جاری است

پیش از طراحی ضریح، آثار استاد فرشچیان در گالری‌های پاریس، نیویورک، شیکاگو و توکیو به نمایش درآمده بود اما ضریح امام رضا(ع) چیزی فراتر از یک اثر هنری بود؛ ضریح، زیارت بود، شفا بود، عهدی بود میان هنرمند و امام. استاد می‌گوید: «وقتی به من گفتند ضریح را طراحی کنم، دچار ترس نشدم، صد درصد مطمئن بودم. نیرو را خداوند به ما می‌دهد. اگر انسان به خداوند اتکا داشته باشد، از چه کسی باید بترسد؟».

روایت طراحی ضریح امام رضا(ع) توسط استاد محمود فرشچیان، قصه‌ای است از ایمان، از درد، از شفا و از عشق. قصه‌ای که نشان می‌دهد هنر، اگر با دل باشد، می‌تواند معجزه کند. استاد فرشچیان در مصاحبه‌ای که در زمان ۸۸ سالگی‌اش انجام داد، به مجری گفت: «امید دارم تا ۱۲۰ سال عمر کنم، اما دست ما نیست. هیچ‌کس نمی‌داند در پس پرده غیب الهی چه می‌گذرد». اما آنچه می‌دانیم، این است که ضریح امام رضا(ع) با دستانی طراحی شد که از درد رها شدند، با دلی که از نور پر شد و با ایمانی که هنوز هم در قاب‌های نقاشی او جاری است.

استاد محمود فرشچیان که پنجاه‌شنبه ۱۶ مرداد به کما رفت و در یکی از بیمارستان‌های ایالات متحده آمریکا بستری بود؛ صبح دیروز، شنبه ۱۸ مرداد درافانی را وداع گفت.

ارادت به اهل بیت(ع)، راز تمایز هنر فرشچیان

استاد حکیمی با تسلیت درگذشت استاد محمود فرشچیان، نگارگر فقید و بی‌بدیل ایران، در توصیف جایگاه رفیع فرشچیان می‌گوید: در میان چهره‌های درخشان هنر ایرانی- اسلامی روزگار ما، هنرمندی که بی‌شک در اوج تاریخ هنر ایران می‌درخشد و نام

